

Потравка Лариса Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
Херсонський державний аграрний університет

Потравка Лариса Александровна
кандидат экономических наук, доцент
Херсонский государственный аграрный университет

Potravka Larisa
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Kherson State Agricultural University

**НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАЛОГО СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ
З УРАХУВАННЯМ ТРАНСФОРМАЦІЙ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ
НАПРАВЛЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ УСТОЙЧИВОГО СЕЛЬСКОГО РАЗВИТИЯ
С УЧЕТОМ ТРАНСФОРМАЦИЙ БЮДЖЕТНОЙ ПОДДЕРЖКИ
DIRECTIONS FOR IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE AGRICULTURAL
DEVELOPMENT WITH CONSIDERATION OF BUDGETARY SUPPORT
TRANSFORMATIONS**

Анотація. У статті виокремлено проблемні питання реалізації сталого сільського розвитку в умовах трансформації аграрного сектору. Обґрунтовано основні засади аграрної структурної політики, принципи побудови її складових. Окреслено механізм реалізації аграрної структурної політики, основні важелі та інструментарій. Визначено пріоритетні напрями реалізації аграрної структурної політики як основи сталого сільського розвитку.

Ключові слова: бюджетна підтримка, сталий розвиток, сільські території, аграрна структурна політика, трансформація аграрного сектору, державна підтримка.

Аннотация. В статье выделены проблемные вопросы реализации устойчивого сельского развития в условиях трансформаций аграрного сектора. Обоснованы основы аграрной структурной политики, принципы построения ее составляющих. Определен механизм реализации аграрной структурной политики, основные рычаги и инструментарий. Определены приоритетные направления реализации аграрной структурной политики как основы устойчивого сельского развития.

Ключевые слова: бюджетная поддержка, устойчивое развитие, сельские территории, аграрная структурная политика, трансформация аграрного сектора, государственная поддержка.

Summary. The article outlines the problematic issues of the implementation of sustainable rural development in the conditions of transformation of the agrarian sector. The basic principles of agrarian structural policy, principles of constructing its constituents are substantiated. The mechanism of realization of agrarian structural policy, main tools and tools is outlined. The priority directions of realization of agrarian structural policy as the basis of sustainable rural development are determined.

Key words: budget support, sustainable development, rural territories, agrarian structural policy, transformation of agrarian sector, state support.

Продовження перебігу процесу трансформацій аграрного сектору України має на меті стабілізацію економічного та соціально-політичного середовища шляхом втілення політики стійкого довгострокового розвитку. Недостатній рівень

ефективності реформування аграрного сектору наприкінці 90-х років минулого століття став головною причиною негативних соціальних наслідків: безробіття, загального зниження рівня життя, поширення бідності.

Першочергового значення набуває вжиття заходів направлених на обрання напрямів реалізації сталого сільського розвитку, що визначаються положеннями аграрної структурної політики. Важливо зазначити, що зміст аграрної структурної політики має розглядатися у більш широкому розумінні, охоплюючи усі рівні складної ієрархії аграрної сфери як окремо взятої системи. У цьому контексті слід говорити про аграрну структурну політику, основною метою якої є низка заходів, спрямованих на системні змін, що надають імпульс прогресивного та динамічного розвитку аграрних підприємств та сільських територій [1,2]. Аграрна структурна політика являє собою систему державних заходів, направлених на формування оптимальної структури аграрного сектору, заснованої на принципах цілісності, системності, компліментарності та сталості, головним завданням якої є підвищення ефективності господарської діяльності підприємств усіх форм власності.

Базовими принципами аграрної структурної політики слід вважати системність, комплексність, безперервність, гнучкість, компліментарність, пріоритетність, спадковість, альтернативність, законність. Реалізація цих принципів має відбуватися у напрямку вдосконалення галузевої, територіальної, організаційно-економічної, технологічної, інституційної структури. Формування аграрної структурної політики має здійснюватися шляхом державної підтримки аграрного сектору у напрямку удосконалення податкової політики та державної підтримки наукового забезпечення.

Основні напрями реалізації сталого сільського розвитку з позиції аграрної структурної політики можна поділити на мікроекономічний та макроекономічний блоки. Мікроекономічний блок охоплює такі пріоритети, як: підвищення економічної стійкості виробничих підприємств, підвищення економічної безпеки підприємств, фінансування підприємств пріоритетних галузей економіки, вихід з економічного простору неефективних суб'єктів господарювання, стимулювання та підтримка експортної орієнтованих підприємств. До інституційного блоку належить: створення нормативно-правового поля для трансформаційних перетворень, створення умов для ефективних ринкових механізмів, створення правового поля для розвитку експортної торгівлі, соціальна орієнтація трансформацій, формування нової форми громадської свідомості населення [3,4,5,6].

Насамперед, ця потреба викликана макроекономічними факторами, що проявляються у вичерпності можливостей інтенсивного розвитку наявної структури, зниженні рівня рентабельності та інвестиційної привабливості провідних секторів економіки, зростання цін на ресурси з одночасним падінням цін на виго-

товлену продукцію. Технологічні фактори аграрної структурної політики обумовлюються початком нового етапу технологічного розвитку світової економічної системи. У цьому контексті переорієнтації потребує спрямування державної підтримки в наукові розробки та їх впровадження, що мають сприяти підвищенню ефективності виробництва пріоритетних галузей.

Соціальні фактори впливу на перебіг аграрної структурної політики полягають у стійкому збільшенні кількості бідного населення та деградації людського потенціалу. Причиною цього є нестабільність соціально-економічної політики, негативний вплив наслідків фінансово-економічної кризи та зростаючий обсяг зовнішніх заборгованостей держави. Інституційні фактори обумовлені відсутністю відповідного інституційного забезпечення розвитку економіки в цілому та окремих її галузей, що потребує вдосконалення законодавчої бази перебігу трансформаційних процесів.

Окреслене коло факторів впливу на формування аграрної структурної політики потребує визначення основних напрямів структурних реформ. Насамперед, основними напрямами структурних реформ аграрного сектору є макроекономічний, інвестиційно-інноваційний та інституційний. Макроекономічний напрям передбачає створення на державному рівні умов для розвитку аграрного сектору на основі структурних трансформацій галузей та їх технічної модернізації. Макроекономічна складова повинна мати довгостроковий характер та орієнтуватися на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на світових ринках продовольства, що передбачає перехід до стратегічного управління розвитком із залученням додаткових ресурсів.

У цьому контексті необхідно обирати стратегію послідовної капіталізації конкурентних переваг галузей сільського господарства з метою досягнення ефекту зростання на основі модернізації за рахунок технологічного трансферу, розширення внутрішнього попиту та підвищення інвестиційної привабливості як основних так і допоміжних галузей. Таким чином, оптимальним є проведення державної політики відносно стимулювання розвитку інвестиційної діяльності на засадах розвитку системи державних інвестицій, забезпечення прозорості функціонування механізмів державної підтримки. Таке спрямування державної політики відповідає сучасним тенденціям інвестиційної політики розвинутих країн, що поліпшить інвестиційний клімат та активізує інвестиційну діяльність [1, 5, 6, 8].

Інвестиційно-інноваційна складова аграрної структурної політики має спрямовуватися на збільшення інвестицій для використання потенціалу щодо розширення асортименту виготовленої продукції

з відповідним рівнем якості. Досягнення цієї мети може бути забезпечене шляхом покращення відтворювальної структури капіталовкладень за рахунок підвищення питомої ваги витрат на технічне переоснащення та реконструкцію виробничих і переробних підприємств через удосконалення технологічної структури капіталовкладень за допомогою збільшення питомої ваги новітнього обладнання та скорочення

обсягу робіт. Крім цього, пріоритетними мають бути капіталовкладення у технології спрямовані на зниження обсягів використаних ресурсів на випуск одиниці продукції.

Забезпечення дієвості інвестиційно-інноваційного механізму потребує удосконалення митно-тарифної та фіскальної політики, головною метою яких є зменшення ризиків для потенційного інвестора та підви-

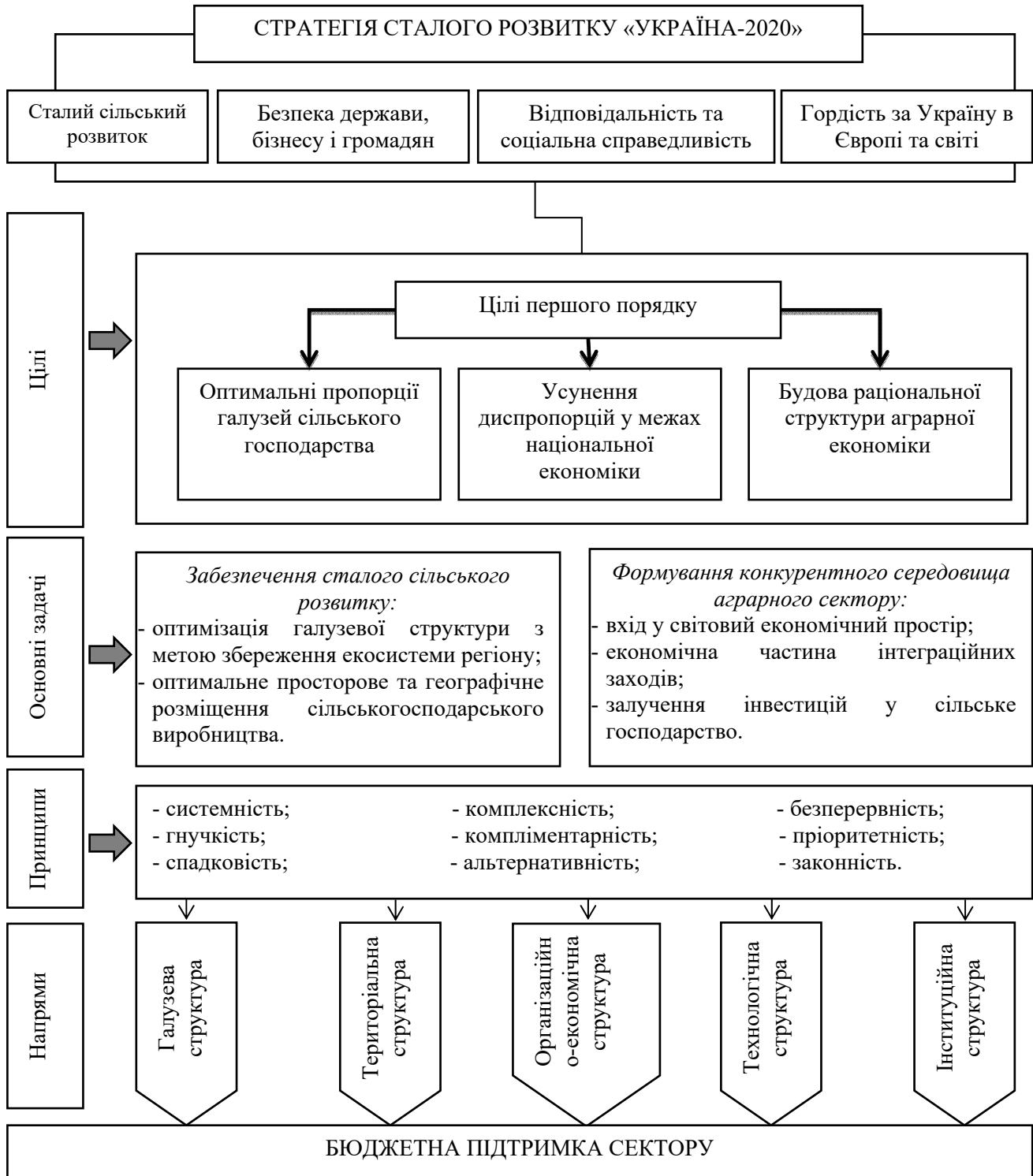

Рис. 1. Засади формування аграрної структурної політики

щення інвестиційної активності шляхом забезпечення захисту прав інвесторів та гарантування таких прав державою, зменшення строків надання кредитного фінансування інвестиційних проектів за допомогою створення єдиного бюро кредитних історій. Крім цього, першочергового значення набуває потреба у спрощенні схем зовнішньої торгівлі через удосконалення процедури оформлення документації з метою усунення можливостей монополізації зовнішньоторговельних операцій.

Наступною складовою аграрної структурної політики є інституційна, яка може бути спрямована на створення сприятливих умов для бізнесу. Насамперед, мають бути створені умови захисту прав власності та проводиться послідовна політика відносно державного сектора, оскільки скорочення його частки знизило можливість здійснення значного фінансового впливу на регулювання цін як у основних, так і у допоміжних галузях сільського господарства. Аналіз світового досвіду доводить, що розробка інституційних механізмів повинна спрямовуватися на надання фінансової підтримки на пільгових умовах повернення господарюючим суб'єктам, які зацікавлені в реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у пріоритетних експортно орієнтованих галузях аграрного сек-

тору. Крім цього, державою повинна підтримуватися консолідація розрізаних виробничих підприємств і формування галузевих чи міжгалузевих вертикально-інтегрованих компаній.

Інституційні перетворення передбачають створення умов для виникнення та функціонування суб'єктів інфраструктурної підтримки підприємницької діяльності у сільському господарстві, щодо надання спеціалізованих інформаційних, дослідницьких, консультаційних та посередницьких послуг. Така орієнтація державної підтримки сприятиме створенню сприятливих умов для залучення приватних інвестицій у розвиток сільських територій, що визначатиме обсяг синергетичного ефекту у вигляді соціальної користі від підтримки основних галузей сільського господарства [7].

Різноманітність організаційних форм і напрямів інституційного забезпечення економічного розвитку аграрного сектору ускладнює пошуки універсальних норм щодо урегулювання питання створення та функціонування відповідних інститутів. У світовій практиці розроблено законодавство для кожного інституту розвитку. Ця практика виключає правову уніфікацію загальної стратегії та стає більш конкретизованою, доступною для подальшої розробки дієвих механізмів реалізації [1, 2, 3, 4, 6].

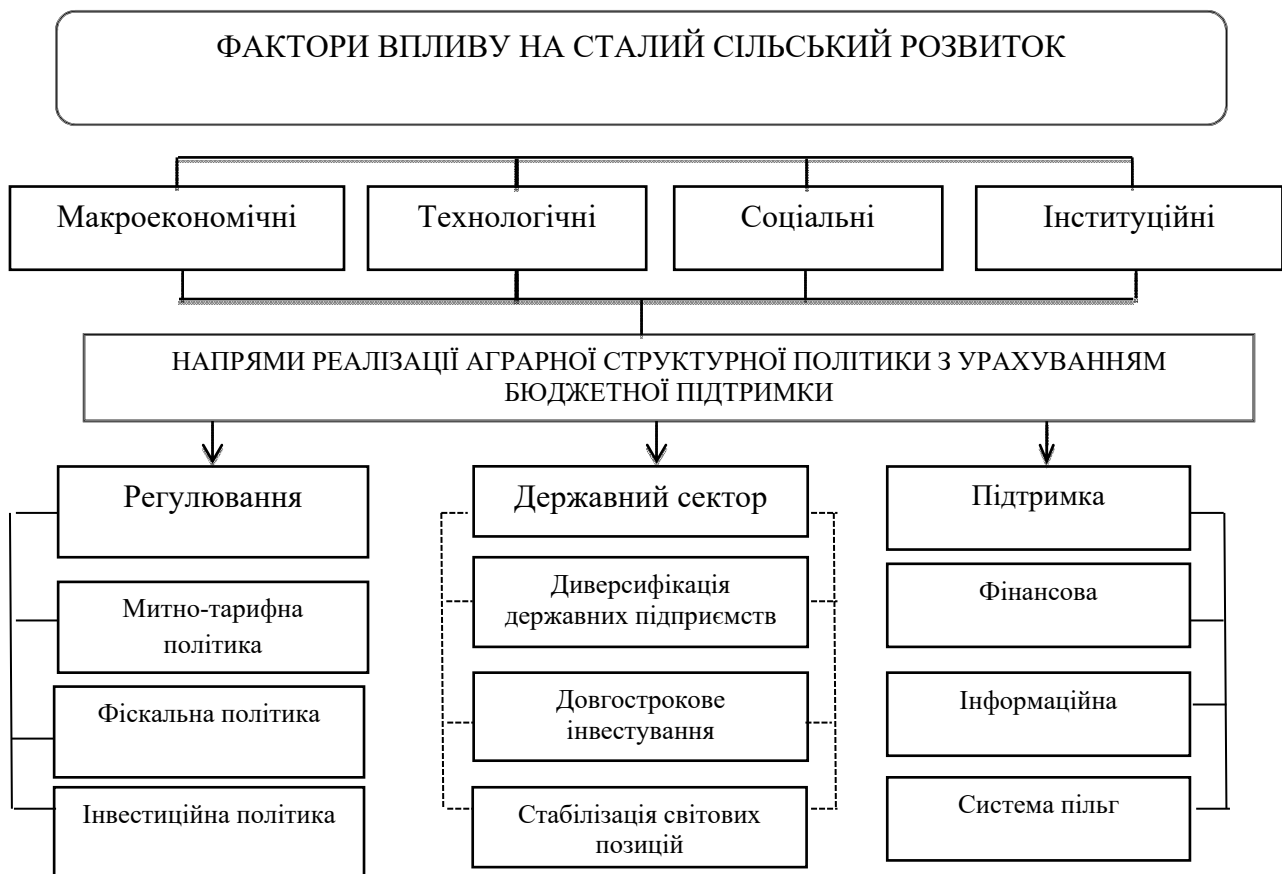

Рис. 2. Схема реалізації аграрної структурної політики в контексті сталого сільського розвитку

Визначені основні напрями аграрної структурної політики спрямовані на створення механізму взаємодії виробництва, інституційного середовища з метою стимулювання зовнішнього та внутрішнього попиту. Головним завданням на сьогодні є модернізація економічної системи загалом та аграрного сектора зокрема. У цьому контексті першочерговості набуває перехід аграрного сектора до моделі економічного зростання, заснованих на структурних трансформаціях сільськогосподарства, перерозподілі ресурсів, нарощуванні диверсифікації між секторами галузі. Необхідним кроком у реалізації аграрної структурної політики є формування провідного виробничо-господарського укладу, пов'язаного з поєднанням виробництв та інститутів, котрі утворюють системну цілісність, що слід вважати потужним потенціалом зростання та критичною масою для якісного перетворення економіки загалом. Практична частина поставлених завдань повинна реалізовуватися шляхом мобілізації технологічних і соціальних джерел підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств, що передбачає пошук нових інституційних, організаційних та економічних форм інтеграції постіндустріального інноваційного укладу аграрної сфери економіки та її включення у межі розширеного відтворення. До інструментів аграрної структурної політики включають важелі впливу на структурні процеси національної

економіки загалом та сільського господарства зокрема. Перша група важелів впливу на трансформаційні процеси є домінантою державної структурної політики в переважній більшості розвинених країн. Вона включає підтримку пріоритетних галузей сільського господарства в частині визначених напрямів через державний бюджет, що має реалізовуватися шляхом галузевих інвестиційних програм, пільгових кредитів, дотацій тощо. Наступним інструментом першої групи важелів є формування фонду економічного розвитку та сприяння малим та середнім підприємствам у частині використання та впровадження нових технологій національних компаній, а також патентного регулювання і стандартизації вітчизняної продукції.

Отже, окреслення напрямів аграрної структурної політики в контексті сталого сільського розвитку має базуватися на технологічній модернізації шляхом активізації інвестиційної політики в напрямку створення умов для оновлення основних засобів виробничої сфери аграрного сектору, ефективного формування та використання оборотних активів у системі управління інвестиційно-інноваційними проектами. Зусилля державних органів має спрямовуватися на вдосконалення політики підготовки кадрів, гармонізацію соціальної політики з метою забезпечення сталого розвитку сільських територій, визначеними пріоритетами трансформацій аграрного сектору.

Література

1. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / [Гальчинський А. С., Гесць В. М.]. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. — 817 с.
2. Вдовенко Н. М. Методологізація галузевого державного управління на шляху адаптації економіки до умов та вимог Європейського Союзу / Вдовенко Н. М. // ScienceRise. 2015. № 5/3 (10). С. 39–45.
3. Павлюк А. П., Покришка Д. С., Белінська Я. В. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки. К.: НІСД, 2012. 104 с.
4. Потравка Л. О. Перспективні напрями процесу структурних трансформацій національної економіки України [електронний ресурс] Глобальні та національні проблеми економіки, 2015. Вип. 5. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/45.pdf>
5. Про стратегію сталого розвитку «Україна — 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015, 5/2015.
6. Вдовенко Н. М., Сокол Л. М. Макроекономічна оцінка аграрного сектору економіки України за умов інтеграційних процесів, Науковий Вісник Полісся. — Чернігів: ЧНТУ, 2016. № 3 (7). С. 22–28.
7. Vdovenko N. Mechanisms of regulatory policy application in agriculture, Економічний часопис ХХІ, 2015. № 5–6. С. 53–56.
8. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року від 30.12.2015 № 1437-р; [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>